

PŮVODNÉ OZNÁMENIA

SOUSTAVA RHODANIDU A DUSIČNANU SODNÉHO

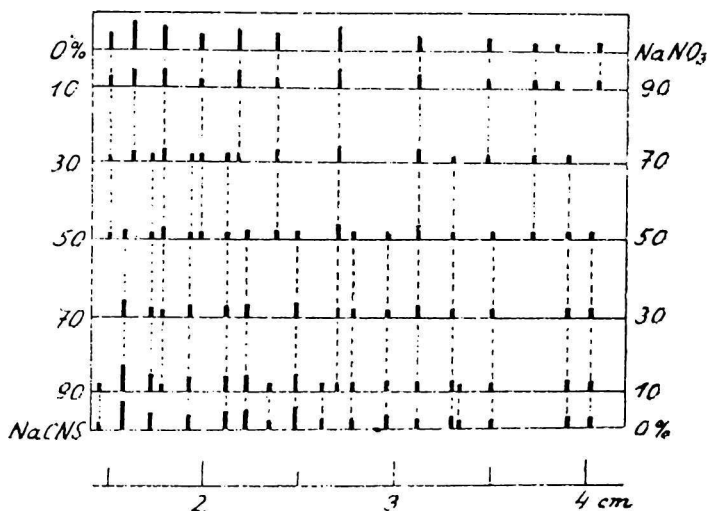
BLAHOSLAV STEHLÍK

Vojenská technická akademie Antonína Zápotockého v Brně

N. M. Sokolov [1] zkoumal soustavu rhodanidu a dusičnanu sodného visuální thermickou analysou. Získal křivku liquidus, která probíhala minimem při 237 °C a při 45 % rhodanidu. Z toho usoudil, že obě soli tvoří nepřetržitou řadu směsných krystalů.

Poněvadž je rhodanid sodný rhombický, kdežto dusičnan rhomboedrický, bylo zajímavé prozkoumat způsob mísitelnosti obou solí v tuhé fázi röntgenometricky.

Řada směsí byla roztavena, po ztuhnutí rozemleta, zatavena do trubiček z Lindemannova skla a zkoumána zářením $\text{CuK}\alpha$. Na snímcích se vyskytovaly jen čáry charakteristické pro složky (obr. 1). Tím se dokázalo, že v tuhé fázi je směs obou složek. Směsné krystaly se tedy netvoří.

Obr. 1.

Aby se zjistilo, zda nedochází k odmišení teprve při nižší teplotě, byla soustava přezkoumána obvyklou metodou thermické analysy. Teploměr byl zkalibrován měřením bodu tání dusičnanu stříbrného, vismutu a kadmia. Ochlazovací křivky jasně ukazovaly zlom při začátku tuhnutí směsi a eutektickou prodlevu při 226 °C. Eutektická směs obsahuje 42 % rhodanidu sodného.

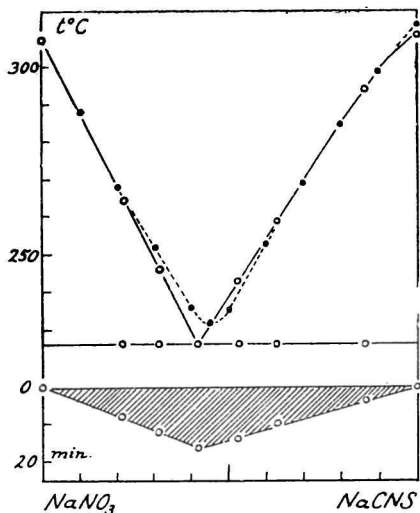
Výsledkem měření je fázový diagram soustavy, uvedený na obr. 2. Přikreslená závislost eutektické prodevy na složení směsi dosvědčuje, že jde o úplnou nemísitelnost obou složek.

Na obrázku je čárkovane přikreslena křivka Sokolovova. Ukazuje se, kterak se visuální metoda stává nespolehlivou pro výklad pozorování, jestliže se v okolí eutektického bodu

vyskytnou nepřesnosti měření. Nesprávnému výkladu křivky bylo však možno se vyhnout srovnáním pozorovaného snižování bodu tání s hodnotami vypočtenými za předpokladu nemísitelnosti obou složek. Spojením rovnice Clausius-Clapeyronovy s Raoultovým zákonem vyplývá vztah pro snížení bodu tuhnutí:

$$\Delta T = \frac{RT^2}{L} \cdot \frac{n}{n_0},$$

kde R = plynová konstanta, T = absolutní teplota bodu tuhnutí, L = molární teplo tuhnutí rozpouštědla, n = počet molů rozpuštěné látky a n_0 = počet molů rozpouštědla. S poměrem počtu molů lze počítat i v daném případě, kdy jsou obě soli úplně dissociovány, předpokládáme-li, že vzájemné působení nábojů iontů vede ke stejnému osmotickému koeficientu obou solí.

Obr. 2.

Pro 10 % roztok rhodanidu sodného v dusičnanu sodném, jenž má $L = 3,85$ kcal [2] a bod tání 308°C , vyplývá hodnota $\Delta T = 19^\circ$, jež uspokojivě souhlasí s pozorovanou hodnotou $308 - 288 = 20^\circ$. Pro 10 % roztok dusičnanu sodného v rhodanidu sodném, jenž má $L = 4,45$ kcal [2] a pozorovaný bod tuhnutí 311°C , vyplývá hodnota $\Delta T = 17^\circ$, jež je blízká pozorované hodnotě $311 - 299 = 12^\circ$. Menší souhlas lze vysvětlit nepřesností měření, poněvadž čistý rhodanid i směs s vysokým obsahem rhodanidu při teplotě tání přismahují, což je patrné již z rozdílu mezi uvedenou hodnotou bodu tání rhodanidu sodného 311°C a uznávanou hodnotou 323°C [2]. Snižování bodu tuhnutí nasvědčuje tedy nemísitelnosti obou složek v tuhé fázi.

Souhrn

Rhodanid sodný se s dusičnanem sodným v tuhé fázi nemísí. Eutektikum leží při teplotě 226°C a při 42 % rhodanidu.

СИСТЕМА РОДАНИСТЫЙ И АЗОТНОКИСЛЫЙ НАТРИЙ

ВЛАГОСЛАВ СТЕГЛИК

Военная техническая академия имени А. Запотоцкого в Брне

Выводы

Роданистый и азотнокислый натрий не образуют смешанные кристаллы. Эвтектическая смесь, содержащая 42 % NaSCN , плавится при 226 °C.

Поступило в редакцию 26. I. 1956 г.

SYSTEM NATRIUMRHODANID UND NATRIUMNITRAT

BLAHOŠLAV STEHLÍK

Technische Militärakademie Antonín Zápotocký's in Brno

Zusammenfassung

In der festen Phase mischt sich Natriumrhodanid mit Natriumnitrat nicht. Das Eutektikum liegt bei einer Temperatur von 226 °C und bei einem Gehalt von 42 % Natriumrhodanid.

In die Redaktion eingelangt den 26. I. 1956

LITERATURA

1. Sokolov N. M., *Ž. obšč. Chim.* 24, 1150 (1954). 2. D'Ans J., Lax E., *Taschenbuch für Chemiker und Physiker*, Berlin 1943.

Došlo do redakcie 26. I. 1956